

BOGDAN MICHAILIUK *

Akademia Sztuki Wojennej, Warszawa, Polska

BROŃ BIOLOGICZNA, BIOTERRORYZM – NOWE OBLICZE UŚPIONEGO ZAGROŻENIA. IMPLIKACJE W DOBIE PANDEMII COVID-19

**BIOLOGICAL WEAPONS, BIOTERRORISM – A NEW FACE OF THE DORMANT
THREAT/THE DUTERED THREAT. IMPLICATIONS IN THE DAY OF COVID-19.**

ABSTRAKT: Broń biologiczna jest często określana jako „uboga broń masowego rażenia”, ponieważ jest stosunkowo tania i łatwa w produkcji, ukrywaniu i przenoszeniu. Mimo upływu czasu, w obliczu pandemii COVID-19, ryzyko użycia broni biologicznej wydaje się bardzo prawdopodobne. Możliwość użycia broni masowego rażenia (broni biologicznej) rodzi szczególne zagrożenie ze strony współczesnych organizacji terrorystycznych, dla których istotnym jest spektakularny zamach. W artykule w sposób syntetyczny, oparty na dostępnych źródłach i niepublikowanych informacjach, autor przedstawia aktualny poziom zagrożenia terroryzmem biologicznym, nie pozostający bez związku z niepożądaną, wciąż towarzyszącą pandemią COVID-19.

SŁOWA KLUCZOWE: zagrożenie, broń biologiczna, bioterroryzm, pandemia, COVID-19

ABSTRACT: The biological weapons often is defined as “weapons of mass destruction poor”, because this is relatively cheap and easy in the production, hidden and relocation. In the face of COVID-19 pandemic, the risk of using biological weapons seems very likely. A possibility of using weapons of mass destruction (biological weapon) is arousing special danger by contemporary terrorist organizations. In this article in a synthetic, based on the available references and the unpublished information, author present the current level of threat of biological terrorism, which is not unrelated to the undesirable, still accompanying COVID-19 pandemic.

KEYWORDS: threat, biological weapons, bioterrorism, pandemic, COVID-19

---

* dr hab. Inż. Bogdan Michailiuk., War Studies University, Warsaw, Poland

 <https://orcid.org/0000-0003-0985-1840> b.michailiuk@akademia.mil.pl

Copyright (c) 2020 Bogdan MICHAILIUK. This work is licensed under a Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License.

„To, czego nauczyliśmy się do tej pory o prowadzeniu wojny,
jest w większej części passé. To już tylko relikw przesłości.
W XXI w. wojny będzie się prowadzić za pomocą broni biologicznej”¹.

col. Randy Larsen²

WPROWADZENIE

Od zarania dziejów patogeny są postrzegane jako poważne zagrożenie dla zdrowia i życia człowieka, a tym samym stanowią wyzwanie dla skutecznego przeciwdziałania i zwalczania. Nierzadko wywoływane choroby prowadziły do zgonu wielu milionów ludzkich istnień. Na kartach historii zapisały się liczne epidemie i pandemie – pojawiła się dżuma³, ospa prawdziwa⁴, wielka zaraza w Londynie⁵, cholera⁶, grypa „hiszpanka”⁷, koronawirus SARS⁸, grypa A/H1N1⁹, wirus Ebola¹⁰. W 2020 roku ogłoszono pandemię COVID-19 i nie milkną echa ujawnianych tu i ówdzie mutacji.

Kilka lat temu (2015 rok), autor tekstu pisał w jednej ze swoich monografii¹¹: „choroby zakaźne¹² sieją również w obecnych czasach spustoszenie – co roku z rąk „niewidocznych zabójców” ginie przeszło 17 milionów ludzi (czyli 50 000 osób dziennie)”¹³. Wspomniał przy tym lakonicznie o potencjalnych zgubnych konsekwencji zwiększenia wskazywanych statystyk wskutek sterowania patogenami (celowe wywołanie pandemii). Niestety, koszmar się ziścił, może niekoniecznie w rezultacie celowej ingerencji w wirusa, niemniej jednak świat pogrążył

---

¹ K. Langbein, Ch. Skalnik, I. Smolek, *Bioterroryzm*, Wyd. Muza SA, Warszawa 2003, s. 37.

² Odszedł ze służby w stopniu pułkownika, służył 32 lata w armii Stanów Zjednoczonych i jej siłach powietrznych (USAF). Po przejściu na wojskową emeryturę pełnił funkcję przewodniczącego Departamentu ds. Strategii Wojskowej, a następnie dyrektora instytutu badawczego ANSER. Aktualnie jest doradcą ds. bezpieczeństwa narodowego w Centrum Bezpieczeństwa Zdrowia im. J. Hopkinsa (Johns Hopkins Center for Health Security), st. wykładowca w Instytucie Polityki Bezpieczeństwa Wewnętrznego na Uniwersytecie Waszyngtona (Homeland Security Policy Institute at George Washington University).

³ Pandemia dżumy, tzw. „czarna śmierć” w latach 1348-1351 zabrała z ziem Starego Kontynentu 1/3 mieszkańców, tj. ok. 25 mln.

⁴ 1520-1979 – ok. 56 mln zgonów.

⁵ 1665-1666 – ok. 100 tys. zgonów.

⁶ 1899-1923 – ok. 1 mln

⁷ 1918-1920 – ok. 40-50 mln (wg innych źródeł 100 mln) ofiar.

⁸ 2002-3003 – ok. 800 tys.

⁹ 2009-2010 – ok. 200 tys.

¹⁰ 2014-2016 – ok. 11,3 tys.

¹¹ B. Michailiuk, *Broń biologiczna jako zagrożenie bezpieczeństwa państwa*, Wyd. AON, Warszawa 2015.

¹² Ich szczepki są przechowywane na drodze oficjalnej, do celów naukowych w Centrum Kontroli i Profilaktyki Chorób Zakaźnych (Centers for Disease Control and Prevention – CDC) w Atlancie w USA oraz w tajnym rządowym laboratorium rosyjskim pod Nowosybirskiem.

¹³ B. Michailiuk, *Broń biologiczna jako zagrożenie...*, *op. cit.*, s. 14.

się w pandemii, która codziennie zabiera światu dziesiątki tysięcy ludzkich istnień¹⁴. Nowy koronawirus¹⁵, dotarł do Europy, również do Polski, zatem warto pochylić się nad tym iście globalnym problemem.

Autor ograniczy swoje rozważania nt. pandemii COVID-19 do kontekstu pewnego rodzaju „inspiracji” dla terrorystów do wykorzystania patogenów i toksyn przeciwko ludziom i ich otoczeniu. Intencją autora jest zatem omówienie specyfiki pandemii COVID-19, broni biologicznej i zjawiska bioterroryzmu oraz wskazanie zagrożeń, jakie może przynieść masowe zachorowanie wśród ludności cywilnej wywołane ingerencją terrorystów w świat mikrobiologii wraz ze wskazaniem wybranych działań, jakie należy podjąć w celu profilaktyki. Ograniczenia wynikające z charakteru opracowania nie pozwalają na przybliżenie szczegółów pożądaných działań (m.in. monitoring sytuacji, likwidacja zakażeń, rozwiązania legislacyjne czy podmioty wykonawcze).

PANDEMIA COVID-19

Zdecydowana większość wszystkich zachorowań nazywanych chorobami zakaźnymi¹⁶ jest wywołana przez wirusy¹⁷. „Współczesna taksonomia obejmuje kilka tysięcy wirusów chorobotwórczych dla ludzi, zwierząt i roślin. Dla wielu wirusów człowiek jest naturalnym gospodarzem, dla wielu innych gospodarzami naturalnymi są zwierzęta, lecz i człowiek stanowi ogniwo w krążeniu wirusa”¹⁸.

Z chorobą zakaźną wiąże się pojęcie „epidemii”, tj. „wystąpienie na danym obszarze [i w danym czasie] zakażeń lub zachorowań na chorobę zakaźną w liczbie wyraźnie większej niż we

---

¹⁴ Stan na dzień 01.02.2021 r.: 102 399 513 zakażonych, 2 217 005 ofiar śmiertelnych. Szerz.: WHO, Coronavirus Disease 2019 (2019). Weekly Operational Update on COVID-19 1 February 2021, dostęp internetowy: wou-1february2021.pdf (dostęp: 01.02.2021 r.). Dla porównania, dokładnie rok temu – 01.02.2020 r. – liczby te przedstawiały się następująco: 11 953 zakażonych, 259 ofiar śmiertelnych (wszystkie w Chinach). Szerz.: WHO, Novel Coronavirus (2019 n-Cov). Situation Report 12, https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/situation-reports/20200201-sitrep-12-ncov.pdf?sfvrsn=273c5d35_2 (dostęp: 01.02.2021 r.).

¹⁵ Nowy koronawirus SARS-Cov-2 wywołuje chorobę o nazwie COVID-19. Najczęściej występujące objawy choroby to gorączka, kaszel, duszność, problemy z oddychaniem. Chorobie mogą towarzyszyć bóle mięśni i zmęczenie.

¹⁶ „choroba, która została wywołana przez biologiczny czynnik chorobotwórczy”. Cyt. za: Ustawa z dnia 5 grudnia 2008 roku o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi (Dz.U. z 2020 r. poz. 284, 322, 374), art. 2 pkt 3.

¹⁷ W przykładowym ćwierćwieczu 1975-2000 choroby zakaźne o etiologii wirusowej stanowiły 49 973 tys. (93,8%) spośród wszystkich ostrych chorób zakaźnych, tj. 53 370 tys. Szerz.: M. Kańtoch, Człowiek a wirusy, dostęp internetowy: alergia.org.pl/pacjent/inne/czlowiek.htm (17.03.2020 r.).

¹⁸ Ustawa o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi..., *op. cit.*, pkt 9.

wcześniejszym okresie albo wystąpienie zakażeń lub chorób zakaźnych dotychczas niewystępujących”¹⁹. W momencie, kiedy epidemia swoim zasięgiem obejmie znaczne obszary na całym świecie, rozprzestrzeniając się na wiele krajów i zjawisku będzie towarzyszyć wysoka zapadalność populacji, wówczas mówi się o pandemii²⁰. „Jeśli spojrzymy wstecz, zauważymy prostą prawdę: wszystkie wojny w historii istnienia człowieka nie zabrały tylu ofiar, ile pochłonęły choroby zakaźne”²¹ (patrz tabela nr 1).

Tabela 1.
Epidemie, pandemie na przestrzeni wieków – wybrane przykłady

Rodzaj choroby	Typ/żywiciel	Czas	Liczba osób dotkniętych	
			osoby zakażone	ofiary śmiertelne
dżuma, tzw. „czarna śmierć”	bakterie Yersinia Pestis; szczur, pchła	1348-1351		75-200 mln
grypa, tzw. „hiszpanka”	wirus H1N1; świnia	1918-1920	ok. 500 mln	21-100 mln
SARS	koronawirus; nietoperz, cyweta, jenot	2002-2003	8422	916
grypa, tzw. ptasia	H5N1; drób	2003-2006	861	455
grypa, tzw. meksykańska/świńska	A/H1N1; świnia	11.06.2009- 10.08.2010	250-500 mln	150-580 tys.
MERS	koronawirus; nietoperz, wielbłąd	09.2012-...	2494 (stan na 30.11.2019 r.)	858 (stan na 30.11.2019 r.)
Ebola	wirus Ebola; dzikie zwierzę	2013-2016	28 646 (stan na 30.03.2016 r.)	11 323 (stan na 30.03.2016 r.)

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ Należy w tym miejscu wskazać czynnik różnicujący pandemię od endemii – ta druga dotyczy sytuacji, kiedy konkretna choroba zakaźna utrzymuje się na konkretnym obszarze przez wiele lat na podobnym poziomie, np. epidemia gorączki krwotocznej Ebola w Zachodniej Afryce w 2014 roku.

²¹ B. Michailiuk, *Infectious diseases at sea – crew members and passengers of ships in the face of Pandemic COVID-19*, Rocznik Bezpieczeństwa Morskiego XIV/2020, s. 251.

COVID-19	koronawirus; nieznany (przypuszczal nie pangolin)	30.11.2019-... (od 11.03.2020 r. pandemia)	102 399 513 (stan na 01.02.2021 r.) ²²	2 217 005 (stan na 01.02.2021 r.) ²³
----------	--	--	--	--

Źródło: opracowano na podstawie dostępnych źródeł.

Dnia 11.03.2020 roku Dyrektor Generalny Światowej Organizacji Zdrowia (World Health Organization – WHO), Tedros Adhanom Ghebreyesus, ogłosił Pandemię COVID-19, uznając tym samym, że epidemia nowego koronawirusa, która rozpoczęła się w listopadzie 2019 roku przerodziła się w światową pandemię koronawirusa SARS-CoV-2²⁴. Statystyki są porażające (patrz tabela nr 1). Pandemia pochłonęła ponad 2 miliony istnień, spowolniła prężny rozwój i zatrzymała szereg inicjatyw ukierunkowanych na wieloaspektowy rozwój człowieka, jego kraju, wreszcie – całego globu.

Pojawiło się wiele dywagacji na temat genezy pandemii koronawirusa SARS-Cov-2. Pierwsze przypadki zakażenia wirusem odnotowano w Wuhan²⁵, gdzie znajduje się Instytut Wirusologii Wuhan (Wuhan Institute of Virology). Ten fakt znalazł wielu zwolenników teorii, wg której wirus w niekontrolowany sposób wyostał się z laboratorium. W opozycji stanęli eksperci epidemiolodzy i wirusolodzy znający realia – zarówno rygorystyczne wymogi co do warunków pracy w tego typu podmiotach, jak i surowe wytyczne co do dbałości o wysoką jakość zabezpieczenia obiektu²⁶. Należy zauważyć, iż jest to ośrodek wyposażony między innymi w urządzenia gwarantujące najwyższy możliwy poziom zabezpieczenia biologicznego, tj. BSL-4²⁷ (patrz tabela nr 2).

²² Dla porównania: 11.03.2020 r. – 118 319.

²³ Dla porównania: 11.03.2020 r. – 4292.

²⁴ WHO Director-General's opening remarks at the media briefing on COVID-19 – 11 March 2020, <https://www.who.int/dg/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19---11-march-2020> (dostęp: 13.03.2020 r.).

²⁵ Miasto w środkowych Chinach, będące stolicą prowincji Hubei. Plasuje się w czołówce państwowych ośrodków gospodarczych.

²⁶ Osobną kwestią pozostają predyspozycje danego wirusa na ingerencję i sterowanie wg woli człowieka.

²⁷ BSL – Biological Safety Level = poziom bezpieczeństwa biologicznego (BSL-1, -2, -3, -4) jest określany dla danego laboratorium mikrobiologicznego na podstawie zakresu i jakości zabezpieczeń chroniących personel oraz otaczające środowisko, a także społeczności nie związane z laboratorium. Najwyższym poziomem bezpieczeństwa jest BSL-4. W takich laboratoriach prowadzone mogą być badania nad patogenami przenoszonymi drogą powietrzno-kropelkową, powodującymi ciężkie lub śmiertelne choroby u ludzi, na które nie ma dostępnych szczepionek ani metod leczenia. Na świecie jest niewiele laboratoriów o tym poziomie zabezpieczeń. Na Starym Kontynencie najważniejsze laboratoria wchodzące w skład Europejskiej sieci laboratoriów BSL-4 (European Network of BSL-4 Laboratories – Euronet – P4) to:

- włoskie National Institute for Infectious Diseases "L. Spallanzani" I.R.C.C.S.

Tabela 2.
BSL – charakterystyka poszczególnych poziomów

	Specyfika	Zagrożenie	Przykłady badanych mikroorganizmów
BSL-1	- praca z czynnikami biologicznymi, które nie wywołują chorób u osób dorosłych z właściwą odpornością, - podstawowy poziom zabezpieczeń dla laboratoriów mikrobiologicznych.	niskie	bakterie środowiskowe
BSL-2	- prace z czynnikiem biologicznym umiarkowanego ryzyka zakażenia, - maseczki ochronne, - badania w komorach II klasy bezpieczeństwa biologicznego (BSC Class II);	umiarkowane	wirus grypy, krętki boreliozy, HIV
BSL-3	- prace z czynnikami biologicznymi rodzimymi i egzotycznymi łatwo transmitującymi w powietrzu, - bariery ochronne (śliny), wentylacja mechaniczna generująca podciśnienie oraz pełną filtrację powietrza, - kompletna odzież ochronna, - badania w komorach II bądź III klasy bezpieczeństwa biologicznego (BSC Class II, BSC Class III);	może prowadzić do śmierci	prątki gruźlicy
BSL-4	- prace z czynnikami biologicznymi rodzimymi i egzotycznymi, - bariery ochronne (śliny), wentylacja mechaniczna generująca podciśnienie oraz pełną filtrację powietrza, - kombinezony ciśnieniowe; - badania w komorach III klasy bezpieczeństwa biologicznego (BSC Class II, BSC Class III);	wysokie ryzyko; śmiertelne zagrożenie	wirus Ebola

Źródło: opracowanie własne.

- niemieckie Bernhard-Nocht-Institute for Tropical Medicine;
- niemieckie Philipps-Universität Marburg;
- brytyjskie Public Health England – Emergency Response;
- angielskie Public Health England; Antimicrobial Resistance and Healthcare Associated Infections Reference Unit (AMRHAI);
- szwedzkie Swedish Institute for Infectious Disease Control;
- francuskie Institut National de la santé et de la recherche médicale.

W ramach ciekawostki warto zaznaczyć, że najwyższy poziom bezpieczeństwa biologicznego, jakie osiągają laboratoria w Polsce to BSL-3. Pod koniec ubiegłego roku pojawiły się informacje, jakoby Uniwersytet Gdański planował zwiększyć poziom bezpieczeństwa swojego laboratorium wirusologicznego do tzw. BSL-3+, celem adaptacji dotychczasowego miejsca do badań nad koronawirusami. Międzyuczelniany Wydział Biotechnologii Uniwersytetu Gdańskiego i Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego od 2002 roku posiada status Europejskiego Centrum Doskonałości w Biomedycynie Molekularnej. „Trwająca pandemia Covid-19 spowodowana przez koronawirusy pokazuje, jak niebezpieczny jest ich potencjał infekcyjny, dlatego też adaptacja laboratoriów do poziomu bezpieczeństwa BSL 3+ wymagana przy pracy z patogenami ludzkimi roznoszonymi drogą powietrzną, jest kluczowa dla zapewnienia bezpieczeństwa epidemiologicznego kraju”. Cyt. za: 4 mln zł na drugi w Polsce ośrodek badań nad koronawirusami w poziomie bezpieczeństwa BSL 3+, dostęp internetowy: <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/4-mln-zl-na-drugi-w-polsce-osrodek-badan-nad-koronawirusami-w-pozymie-bezpieczenstwa-bsl-3> (dostęp: 02.02.2021 r.)

Eksperti wykluczają, jakoby koronawirus został „wyhodowany” czy uwolniony intencjonalnie. Niemniej jednak na początku lutego przedstawiciele WHO mają udać się do laboratorium celem przeprowadzenia stosownych analiz i ocen. Niczego nie można wykluczyć, jednak podstawą opiniowania winno być każdorazowo dogłębne zbadanie wszelkich kluczowych aspektów działalności Instytutu Wirusologii w Wuhan. Ma to znaczenie poznawcze i praktyczne – żeby móc skutecznie zwalczać nawet „niewidzialnego” wroga, należy znać jego genezę i cechy specyficzne.

BROŃ BIOLOGICZNA, BIOTERRORYZM – CO ŚWIAT PAMIĘTA?

Broń biologiczna (broń bakteriologiczna, broń B) jest rodzajem broni masowego rażenia²⁸, w której ładunek bojowy stanowią różnego rodzaju drobnoustroje chorobotwórcze (bakterie, wirusy, riketsje, pierwotniaki) oraz ich toksyny odpowiedzialne za epidemie chorób wśród ludzi i ich otoczenia (patrz tabela 3). Broń biologiczna stanowi więc środek masowego zakażenia ludzi, zwierząt i pożywienia drobnoustrojami chorobotwórczymi oraz toksynami, które są przez bakterie i wirusy²⁹. Nierzadko określana jest jako „broń masowego rażenia biednych”, bowiem jest stosunkowo mało kosztowna i łatwa w produkcji, ukryciu i przenoszeniu³⁰.

Tabela 3.
Podział broni B wg kryterium czynnika chorobotwórczego

ładunek bojowy	Przykład	Charakterystyka
bakterie	Bruceleza, wąglik	Najmniejsze żywe organizmy; zdolne do samodzielnego rozmnażania; cechują je różne kształty i rozmiary; wytwarzają własne toksyny; część z nich (np. wąglik) jest zdolna do tworzenia form przetrwalnikowych (spory).
wirusy	Gorączki krwotoczne (Ebola, Marburg), ospa	Mniejsze niż bakterie; nie są zdolne do samodzielnego rozmnażania; potrzebują nosiciela.

²⁸ Broń masowego rażenia, broń masowej zagłady. Termin CBRN to skrót skupiający w sobie angielskie nazewnictwo broni: chemicznej, biologicznej, radiologicznej i nuklearnej – chemical (C), biological (B), radiological (R), nuclear (N).

²⁹ B. Michailiuk, B. Malicki, *Broń biologiczna – wybrane problemy*, Zeszyty Naukowe AON, Nr Specjalny 1A „Terroryzm a broń masowego rażenia: diagnozy, poglądy, wnioski”, Nr 1(50)2003, s. 137.

³⁰ B. Michailiuk, *Biological weapons and bioterrorism*, Zeszyty Naukowe AON nr 1 (102) 2016, s. 28.

toksyny	Rycyna, jad kiełbasiany	Toksyczne substancje produkowane przez zwierzęta, rośliny bądź bakterie; porażenie następuje zwykle poprzez wdychanie, drogą pokarmową bądź poprzez oddziaływanie przez skórę.
---------	-------------------------	--

Źródło: B. Michailiuk, Broń biologiczna jako zagrożenie..., *op. cit.*, s. 89–90.

Bioterroryzm stanowi bezprawne, nielegalne użycie czynników pochodzenia biologicznego (bakterii, enzymów, ich toksyn, pasożytów, wirusów, innych materiałów pochodzenia biologicznego) wobec organizmów żywych (ludzi, roślin, zwierząt) z zamiarem zastraszenia bądź wymuszenia pożądanego działania podmiotów decyzyjnych czy ludności cywilnej dla osiągnięcia celów osobistych, politycznych, religijnych lub też społecznych³¹. Historia zapisała na swoich kartach wykorzystanie czynników biologicznych przeciwko ludności cywilnej (patrz tabela nr 4).

Tabela 4.

Użycie środków chemicznych i biologicznych w atakach terrorystycznych oraz działaniach militarnych w XXI wieku na świecie

Data	Miejsce	Sprawca	Czynnik	Ofiary	Opis
08.09-09.10.2001	Waszyngton, Nowy Jork i inne miasta w USA	nieznany	wąglík	5 zabitych, 17 rannych	listy (zawierające bakterie) zaadresowane do władz federalnych oraz mediów
26.10.2002	Moskwa, Rosja	rosyjscy żołnierze	fentatyl	117 zabitych, około 500 rannych	użycie przez rosyjskich żołnierzy gazu obozwardniającego w trakcie odbijania teatru z 800 zakładnikami z rąk czeczeńskich terrorystów
08.10.2006	Numaniyah (Irak)	terrorysty islamscy	nieznana trucizna	7 zabitych, około 700 poszkodowanych	zatrucie posiłków wydawanych w irackiej siedzibie policji
10. 2006 – 06. 2007	Ramadi (6), Bagdad (3), Falluja (3) i inne (Irak)	terrorysty islamscy	chlor	>115 zabitych, >854 rannych	15 ciężarówek wypełnionych zbiornikami z chlorem oraz ładunkami wybuchowymi
04-08.2010	Kabul (6), Kunduz (4) (Afganistan)	terrorysty islamscy	pestycydy?	około 670 rannych (w tym większość dzieci)	ataki z użyciem nieznanego gazu na szkoły dziewczęce

³¹ S. Koziej, Identyfikacja zagrożeń globalnych dla bezpieczeństwa międzynarodowego, PAN, Przyszłość. Świat – Europa – Polska, nr 2, Warszawa 2012, s. 33.

04-07.2012	Afganistan	terroryści islamscy	trutka na szczury?	>1450 poszkodowanych (większość dzieci)	zatrucie posiłków w stołówkach
04-06.2013	Takhar(9), Sar-e-Pul(4) i inne (Afganistan)	terroryści islamscy	pestycydy?	>430 poszkodowanych (większość dzieci)	zatrucie żywności oraz wody na stołówkach w szkołach
19.03-25.09. 2013	Khan al-Assal, Saraqueb, Ghouta, Jobar, Ashrafiah, Sahnaya, Maqsood (Syria)	armia syryjska, rebelianci syryjscy	sarin	25 zabitych, 180 rannych	duża ilość wzajemnych ataków z użyciem sarinu
04-08.2010	Kabul (6), Kunduz (4) i inne (Afganistan)	terroryści islamscy	pestycydy?	około 670 rannych (w tym większość dzieci)	ataki z użyciem nieznanego gazu na szkoły dziewczęce
21.08.2013	przedmieścia Damaszku (Syria)	armia syryjska	sarin	>1700 zabitych, 6000 rannych	rakiety wypełnione substancją chemiczną użyte przeciwko rebeliantom
27.03- 22.04. 2014	Syria	rebelianci syryjscy	chlor oraz inne substancje chemiczne	zabitych >20, rannych >800	improvised ładunki wybuchowe(IED) oraz samochody pułapki
09-10. 2014	Balad (Irak)	terroryści islamscy	chlor, iperyt siarkowy?	11 rannych	bomby zawierające środki chemiczne
03.2015	Idlib (Syria)	armia syryjska	chlor?, iperyt ?	zabitych 6 rannych>200	pojemniki z substancjami chem.

Źródło: G. Pietrzak, *Koncepcja systemu powietrznego wykrywania skażeń z wykorzystaniem środków bezpilotowych*, praca dyplomowa, WAT, Warszawa 2016, s. 37.

OBECNA SYTUACJA A ZAGROŻENIE UŻYCIA BRONI BIOLOGICZNEJ

Pamiętny atak z 11 września 2001 roku, zwłaszcza udokumentowany zamach na World Trade Center, wywarły szczególnie piorunujący efekt. Pojawiło się duże prawdopodobieństwo, iż w następnym zamachu terrorystycznym zostanie wykorzystana broń masowego rażenia. Podstawę takiego toku myślenia wskazuje prosta ścieżka – dążenie ugrupowań terrorystycznych do przeprowadzenia najbardziej spektakularnego ataku. Do użycia CBRN, jak zauważa Paul Williams, „nie brak w gruncie rzeczy przesłanek – wystarczy zwrócić uwagę, że taki atak nie mógłby się zapewne spotkać z proporcjonalnym odwetem”³².

³² P. Williams, *Strategia dla Nowego Świata: zwalczanie terroryzmu i transnarodowej przestępczości zorganizowanej* [w:] J. Baylis, J. Wirtz, C.S. Gray, E. Cohen (red.), *Strategia we współczesnym świecie. Wprowadzenie do studiów strategicznych*, UJ, Kraków 2009, s. 210.

Tzw. Państwo Islamskie oraz inne organizacje o charakterze terrorystycznym mogą próbować wykorzystać obecnie panującą sytuację (pandemia COVID-19). Należy pamiętać, iż m.in. Al-Kaida próbowała zdobyć broń biologiczną. Dlaczego? „Jak wiadomo środki biologiczne nie posiadają ani koloru ani zapachu, a ponadto ich działanie objawia się ze znacznym opóźnieniem. Dodatkowo należy uwzględnić fakt, że do ataku mogą być użyte różne typy środków biologicznych jednocześnie, tak samo jak mieszaniny środków chemicznych i biologicznych. Takie działanie na pewno utrudni rozpoznanie rodzaju ataku i znacznie opóźni naszą reakcję. W rezultacie w krótkim okresie może dojść do licznych porażek, których skutki będą bardzo poważne przez długi czas i na znacznym obszarze”³³. „Równoczesne wystąpienie epidemii w różnych rejonach powinno zaalarmować władze oraz odpowiednie ogniwa reagowania o możliwości zastosowania przez przeciwnika broni biologicznej”³⁴.

Analiza dotychczasowych treści zamieszczonych w czasopiśmie, w sieci oraz na portalach internetowych związanych z działalnością ISIS oraz Al-Kaidy pozwala stwierdzić, że członkowie tych grup postrzegają aktualny stan – Stary Kontynent stał się epicentrum pandemii – jako zasłużoną karę wyznaczoną „niewiernym”. W swych wywodach zwolennicy powstania kalifatu chwalą śmiertelnego wirusa, nazywając go „wojownikiem Allaha”, „niewidzialnym żołnierzem Allaha”. Niestety, należy oczekiwać, że inne ugrupowania o charakterze terrorystycznym zaczną lawinowo wykorzystywać takie hasła, propagując swoje idee. Najgorszym scenariuszem, który, w opinii Autora, wydaje się jak najbardziej realny, jest chęć wykorzystania osób zakażonych COVID-19 w ramach „dżihadu”. Jak mogłoby to wyglądać? Np. osoby zakażone (celowo lub nie), swoiści „cisi nosiciele” będący pod wpływem ideologii dżihadu ze światem „niewiernych” mogliby celowo przenikać w środowiska Europejczyków (a także poza Europę, np. do wroga nr 1, czyli USA), także te osłabione, jak szpitale, domy opieki, by rozsiewać „niewidzialnego wroga”. Wizja ataków na przeciążone systemy opieki zdrowotnej wydaje się dodatkowo przerażać. Jako alternatywa jawi się inny wariant – „samotny wilk” – członek personelu medycznego.

Idąc dalej, można by się spodziewać, że zainspirowani burzącym panującym globalnym łańcuchem, osłabiającym światowe potęgi, gospodarkę i międzyludzkie relacje, budzącym strach i niepewność jutra śmiertelnością wirusem, nasilą dążenia do produkcji bądź pozyskania podobnego patogenu i wykorzystania go w charakterze „niewidzialnej broni”. Poprzednie

---

³³ *Obrona przed bronią masowego rażenia*, Zespół autorski pod kierownictwem B. Michailiuka, Wyd. AON, Warszawa 2007, s. 35.

³⁴ *Ibidem*.

zdanie usiane jest wszystkimi elementami, które są pożądane w działalności o charakterze terrorystycznym. Wiąże się także z rozprzestrzenianiem fałszywych informacji nt. pandemii (tzw. fake news są plagą współczesnego świata i zaburzają proces postrzegania rzeczywistości przez odbiorców, którym nierzadko trudno odróżnić prawdę od fałszu).

Jeden ze znanych think-tank'ów, International Crisis Group, zwraca uwagę na kolejny ciekawy aspekt. Zauważa, iż pandemia COVID-19 zagraża globalnej solidarności, która stanowi przecież wiodący element walki z terroryzmem, której zaburzenie, osłabienie może uścić czujność, a dżihadystom otwiera drogę do bardziej profesjonalnego przygotowania się do spektakularnych zamachów³⁵.

Pandemia COVID-19 unaocznia, jakie katastrofalne skutki mogłoby przynieść wykorzystanie broni B w nieuczynnych celach. W ostatnim czasie również NATO dostrzegło ten problem, wskazując na potrzebę stosownego przygotowania na wypadek potencjalnej epidemii/pandemii będącej rezultatem inspiracji terrorystów³⁶. Wszyscy dostrzegają wszechogarniający chaos, bezsilność, niemoc i niedobór adekwatnych do walki z pandemią COVID-19 sił i środków. Ugrupowania o charakterze terrorystycznym również.

Zakładając, w ślad za ekspertami epidemiologami i wirusologami, że nowy koronawirus nie zrodził się w laboratorium (precyzyjniej – nie wyhodowano go celowo i równie celowo go nie uwolniono do otoczenia), należy mieć na uwadze, że zagrożenie użycia biologicznego środka bojowego nie pozostaje w sferze fikcji.

Istotną rolę odgrywa ustawiczny monitoring sytuacji – zagrożeń, środowisk, osób (w tym personelu medycznego) oraz Internetu. Kluczową wydaje się współpraca podmiotów odpowiedzialnych za bezpieczeństwo państwa – współpraca służb (wymiana ważnych informacji celem zainicjowania stosownych przedsięwzięć, przygotowania procedur i dedykowanych opracowań, (analizy średnio- i długoterminowe w zakresie potencjalnego rozwoju sytuacji).

Bezapelacyjnie należy położyć nacisk na szerszą kooperację służb – międzynarodową wymianę informacji oraz stały kontakt ze służbami partnerskimi. Jens Stoltenberg oświadczył, że NATO położy szczególny nacisk na współpracę wywiadowczą w przedmiotowym zakresie. I nie chodzi w tym miejscu tylko o organizacje terrorystyczne. Jak podkreśla sekretarz generalny

---

³⁵ Contending with ISIS in the Time of Coronavirus, <https://www.crisisgroup.org/global/contending-isis-time-coronavirus> (27.01.2021 r.).

³⁶ NATO's approach to countering disinformation: a focus on COVID-19, <https://www.nato.int/cps/en/natohq/177273.htm> (30.01.2021 r.).

NATO, mimo obowiązujących zakazów, wciąż mamy przypadki użycia CBRN przez podmioty państwowe. Nie można też wykluczyć organizacji/pojedynczych osób fanatycznie głoszących teorie przeludnienia świata i potrzebę ingerencji w ilość urodzeń³⁷.

PODSUMOWANIE

„W połowie lat 70.³⁸ supermocarstwa dostrzegały wspólny interes także w rozciąganiu kontroli nad stosowaniem patogenów i toksyn jako broni masowej zagłady”³⁹. Tak narodził się najważniejszy dokument z zakresu prawa międzynarodowego dotyczący nieprolifracji broni biologicznej. Konwencja o zakazie prowadzenia badań, produkcji i gromadzenia zapasów broni bakteriologicznej (biologicznej) i toksycznej oraz o ich zniszczeniu⁴⁰, bo o niej mowa, nabrała mocy prawnej w 1975 roku, zabraniając prowadzenia prac nad bronią biologiczną i toksyczną, a także produkcji takiej broni i gromadzenia jej zapasów. Jednocześnie nakazywała państwom-stronom zniszczenie posiadanych przez nie czynników chorobotwórczych, toksyn, broni, wyposażenia i środków dyspersji.

Sekretarz Generalny ONZ, António Guterres, ostrzegał już w przeszłości przed zagrożeniami związanymi z atakami terrorystycznymi z użyciem broni B⁴¹. W trakcie pandemii COVID-19 potwierdził to, co widać okiem nieuzbrojonym – przygotowania do katastrof nie są wystarczające. Zaapelował o wzmocnienia konwencji o zakazie broni biologicznej, która weszła w życie w 1975 roku. Wspominał m.in. o nieobecności mechanizmu monitorowania. Jak słusznie zauważył, 14 państw do dziś nie przystąpiło do konwencji (m.in. Izrael, Egipt, Syria, Somalia i Erytrea⁴²).

---

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ Rozmowy, w których uczestniczyły 93 państwa, były prowadzone już od 1968 roku. Uzgodniony akt prawny został podpisany 10 kwietnia 1972 roku, po czym – 26 marca 1975 roku – wszedł w życie.

³⁹ J. Baylis, M. Smith, Kontrola broni masowej zagłady [w:] J. Baylis, J. Wirtz, C.S. Gray, E. Cohen (red.), Strategia we współczesnym świecie. Wprowadzenie do studiów strategicznych, UJ, Kraków 2009, ISBN 978-83-233-2619-9, s. 251.

⁴⁰ Konwencja o zakazie prowadzenia badań, produkcji i gromadzenia zapasów broni bakteriologicznej (biologicznej) i toksycznej oraz o ich zniszczeniu, sporządzona w Moskwie, Londynie i Waszyngtonie dnia 10 kwietnia 1972 r. (Dz.U. z 1976 r., Nr 1, poz. 1). Tzw. Konwencja o zakazie broni biologicznej i toksynowej (BTWC).

⁴¹ COVID-19: UN chief warns of deadly germs as potential bio-terrorist weapons Published in SUNS #9156 dated 9 July 2020, <https://www.twm.my/title2/health.info/2020/hi200703.htm> (27.01.2021 r.).

⁴² Weaponizing Disease Repugnant, Secretary-General Says, Urging States to Improve Biosecurity on Anniversary of Biological Weapons Convention, dostęp internetowy: <https://www.un.org/press/en/2020/sgsm20023.doc.htm> (31.01.2021 r.).

Pomimo międzynarodowych porozumień w zakresie nieprolifracji oraz obowiązującego zakazu użycia BMR, należy mieć świadomość, iż kontynuowane są prace w dziedzinie udoskonalania środków CBRN. Nieprzestrzeganie międzynarodowej kontroli zbrojeń i zobowiązań w zakresie nierozprzestrzeniania CBRN, programy rozwoju BMR oraz środków przenoszenia, naruszają globalne ustalenia i stanowią poważne zagrożenia dla bezpieczeństwa państwa.

Broń biologiczna (podobnie jak pozostałe z rodziny CBRN, tj. chemiczna, radiologiczna i jądrowa) niewłaściwie chroniona, stanowi realne zagrożenie, zwłaszcza w rękach organizacji terrorystycznych.

Należy pamiętać, że zamachy terrorystyczne są przygotowywane w taki sposób, by wywarły możliwie największy efekt psychologiczny. Klasyczna maksyma Briana Jenkinsa „terroryzm to teatr” jest wciąż aktualna, przy czym – jak celnie spostrzega Phil Williams – „w epoce globalizacji i natychmiastowej komunikacji za pomocą globalnych mediów także ów teatr stał się teatrem bez granic”⁴³. Świat pogrążony w pandemii wywołanej wirusem SARS-Cov-2 jest mocno osłabionym przeciwnikiem. A jak przestrzega prof. Krzysztof Simon⁴⁴, „podobnych wirusów jest na świecie jeszcze czterysta pięćdziesiąt (...) W każdej chwili ktoś może coś zjeść, zachorować, wirus się wyrwie i znów będzie problem”⁴⁵. W tytule artykułu pojawia się uśpienie, dążmy do tego, by nie dotyczyło reakcji na zjawisko, przygotowania, działań profilaktycznych, adekwatnych procedur.

BIBLIOGRAFIA REFERENCES LIST

PIŚMIENNICTWO LITERATURE

Baylis J., Smith M., *Kontrola broni masowej zagłady* [w:] J. Baylis, J. Wirtz, C.S. Gray, E. Cohen (red.), *Strategia we współczesnym świecie. Wprowadzenie do studiów strategicznych*, UJ, Kraków 2009.

Kapusta P., *Pandemia. Raport z frontu*, Wyd. Insignis, Kraków 2020.

---

⁴³ P. Williams, *Strategia dla Nowego Świata: zwalczanie terroryzmu i transnarodowej przestępczości zorganizowanej* [w:] J. Baylis, J. Wirtz, C.S. Gray, E. Cohen (red.), *Strategia we współczesnym świecie. Wprowadzenie do studiów strategicznych*, UJ, Kraków 2009, s. 209.

⁴⁴ Lekarz, prof. zw. n. med., Kierownik Kliniki Chorób Zakaźnych i Hepatologii Uniwersytetu Medycznego we Wrocławiu.; b. prezes Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Epidemiologów i Lekarzy Chorób Zakaźnych.

⁴⁵ P. Kapusta, *Pandemia. Raport z frontu*, Wyd. Insignis, Kraków 2020, s. 209.

- Koziej S., *Identyfikacja zagrożeń globalnych dla bezpieczeństwa międzynarodowego*, PAN, *Przyszłość. Świat – Europa – Polska*, nr 2, Warszawa 2012.
- Langbein K., Skalnik Ch., Smolek I., *Bioterroryzm*, Wyd. Muza SA, Warszawa.
- Michailiuk, *Biological weapons and bioterrorism*, Zeszyty Naukowe AON nr 1 (102) 2016.
- Michailiuk B., Malicki B., *Broń biologiczna – wybrane problemy*, Zeszyty Naukowe AON, Nr Specjalny 1A „Terroryzm a broń masowego rażenia: diagnozy, poglądy, wnioski”, Nr 1(50)2003.
- Michailiuk B., *Broń biologiczna jako zagrożenie bezpieczeństwa państwa*, Wyd. AON, Warszawa 2015.
- Michailiuk B., *Infectious diseases at sea – crew members and passengers of ships in the face of Pandemic COVID-19*, Rocznik Bezpieczeństwa Morskiego XIV/2020.
- Obrona przed bronią masowego rażenia*, Zespół autorski pod kierownictwem B. Michailiuka, Wyd. AON, Warszawa 2007.
- Pietrzak G., *Koncepcja systemu powietrznego wykrywania skażeń z wykorzystaniem środków bezpilotowych*, praca dyplomowa, WAT, Warszawa 2016.
- Williams P., *Strategia dla Nowego Świata: zwalczanie terroryzmu i transnarodowej przestępczości zorganizowanej* [w:] J. Baylis, J. Wirtz, C.S. Gray, E. Cohen (red.), *Strategia we współczesnym świecie. Wprowadzenie do studiów strategicznych*, UJ, Kraków 2009.

ŹRÓDŁA SOURCES

- Konwencja o zakazie prowadzenia badań, produkcji i gromadzenia zapasów broni bakteriologicznej (biologicznej) i toksycznej oraz o ich zniszczeniu*, sporządzona w Moskwi, Londynie i Waszyngtonie dnia 10 kwietnia 1972 r. (Dz.U. z 1976 r., Nr 1, poz. 1).
- Ustawa z dnia 5 grudnia 2008 roku o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi (Dz.U. z 2020 r. poz. 284, 322, 374).

NETOGRAFIA NETOGRAPHY

- 4 mln zł na drugi w Polsce ośrodek badań nad koronawirusami w poziomie bezpieczeństwa BSL 3+*, dostęp internetowy: <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/4-mln-zl-na-drugi-w-polsce-osrodek-badan-nad-koronawirusami-w-poziomie-bezpieczenstwa-bsl-3> (data wejścia: 02.02.2021 r.)
- Contending with ISIS in the Time of Coronavirus*, dostęp internetowy: <https://www.crisisgroup.org/global/contending-isis-time-coronavirus> (27.01.2021 r.).
- COVID-19: UN chief warns of deadly germs as potential bio-terrorist weapons*
Published in SUNS #9156 dated 9 July 2020, dostęp internetowy: <https://www.twm.my/title2/health.info/2020/hi200703.htm> (27.01.2021 r.).
- Kańtoch M., *Człowiek a wirusy*, dostęp internetowy: alergia.org.pl/pacjent/inne/czlowiek.htm (17.03.2020 r.).

NATO's approach to countering disinformation: a focus on COVID-19, dostęp internetowy:

<https://www.nato.int/cps/en/natohq/177273.htm> (30.01.2021 r.).

WHO, *Coronavirus Disease 2019 (2019). Weekly Operational Update on COVID-19 1 February 2021*, dostęp

internetowy: [wou-1february2021.pdf](#) (dostęp: 01.02.2021 r.)

Copyright (c) 2020 Bogdan MICHAILIUK.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License.